

Jaanel Salminen & Tiina Annevirta, Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos

Miten koulusta tehdään hyvinvointiyhteisö?

Peruskoululla on kiistämätön rooli lapsen ja nuoren kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen mahdollistajana (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018; OKM 2018:16; Opetushallitus 2014; Perusopetuslaki 1998; THL 2017; Wiss ym., 2018) Kouluarjen vuorovaikutustilanteissa tuetaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua, luodaan mahdollisuuksia toimia hyvinvoivasti yhdessä erilaisten aikuisten ja vertaisten kanssa (mm. Mäkelä & Sajaniemi 2013; Sajaniemi & Mäkelä 2014). Opetus on yhä enemmän myös yhteistä työskentelyä koulu yhteistyön jäsenten, muiden ammattilaisten sekä kaikkien niiden tahojen kanssa, jotka voivat tukea oppilaiden oppimista ja hyvinvointia (esim. de Bruïne ym. 2014; Gartmeier, Gebhardt, & Dotger 2016; OECD 2017; Vangrieken ym. 2015; Zeichner ym. 2016). Lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaaminen koulussa kuuluu opettajille yhdessä muiden koulun ammattilaisten ja kotien kanssa. (Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018; OPS 2014).

Tuoreimmat kouluhyvinvoinnin indikaattorit osoittavat, että enemmistö lapsista, nuorista ja perheistä voi hyvin. Kuitenkin pienelle osalle on kasautunut yhä enemmän hyvinvointia vaarantavia yksilön elämän piiriin liittyviä tekijöitä, kuten oppimisen ja osallisuuden haasteita, kiusaamista ja yksinäisyyttä (Junntila 2010; OKM 2018; Salmivalli 2008; THL 2017;). Näihin kuten myös syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn vaikutetaan laajemmin myös yhteiskunnallisten palvelujärjestelmien toiminnallisten tai rakenteellisten ratkaisujen kautta (Heinonen ym. 2018; Wiss ym. 2018). Koulun oppilashuolto osana tätä palvelujärjestelmää on vastuussa oppilaiden hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisestä ja ylläpitämisestä (Hietanen-Peltola ym., 2018; Opetushallitus 2014; Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013).

Kun ajattelemme koulua lasten ja nuorten keskeisenä kasvuympäristönä, niin tarvitsemme koulun toimintakulttuurin syvällistä muutosta, joka mahdollistaa koulun oppilashuollon eri professioiden, viranomaisten ja hallinnon tasojen lapsen ja nuoren parhaaksi tekemän verkostomaisen yhteistyön (Heinonen ym. 2018). Oppilashuollon koordinointi ja toteutuminen on kuitenkin haastavaa, sillä oppilashuollon eri ammattilaisilla on ajattelunsa ja toimintansa taustalla omat viitekehüksensä ja teoriansa (Hastrup, Hietanen-Peltola, Jahnukainen & Pelkonen 2013; Perälä, Halme & Nykänen 2012). Oppimisen ja hyvinvoinnin asiantuntijoilla on myös erilaisia näkemyksiä oppilashuollon periaatteista, toteutustavoista ja osallisten rooleista. Keskeisimmät haasteet liittyvät osallisuuden aitoon toteutumiseen sekä ammattilaistahojen keskinäiseen työskentelyyn. (Kontio 2013; Suhola 2017.) Ammattilaisten yhteistyön toimivuus vaikuttaa merkittävästi oppilashuollon tavoitteiden toteutumiseen eli oppilaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin synnyttämiseen (Suhola 2017; Wiss ym. 2018).

Vaikka oppilashuollon tärkein tehtävä on oppilaiden kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtiminen, niin virallisissa oppilashuoltoa ohjaavissa asiakirjoissa suuri energia näyttää kohdistuvan oppilashuollon kokonaisuuden koordinointiin sekä menettelytavoista ja yhteistyökäytänteistä sopimiseen (Heinonen ym., 2018; Hietanen-Peltola ym., 2018). Näin

”oppilashuolto näyttää menettävän myös terävyytensä ja hajoavan edetessään kohti oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin synnyttämistä ” (Suhola 2017, 3). Käytännössä oppilaiden hyvinvoinnin edistämisestä ja turvaamisesta saatetaan keskustella eri hallintokuntien kesken moninaisissa työryhmissä, mutta asioiden edistäminen saattaa jäädä näennäiseksi ja ryhmien kokoontuminen muodostuu itsessään tavoitteeksi.

Ehdotus: Oppilaan hyvinvoinnin ammattilaisten yhteinen kouluttaminen

Jotta oppilashuollon voimavarat kohdentuisivat aidosti oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseen ja ylläpitämiseen koordinoituna sijaan, niin tarvitaan oppilashuollon perinteisten ammattilaisryhmien, nykykoulussa ainakin opettajien, koulukuraattorien, -terveydenhoitajien, -psykologien ja -lääkärien yhteistä kouluttamista. Yhteinen koulutus mahdollistaa jäsenten jaettun ymmärryksen kehittymisen ja voimavarojen kokoamisen oppilaiden haasteiden ratkaisemiseksi. Näin vaikutetaan myös eri ammattialojen yhteisen ja yhtenevän hyvinvointiosaamisen ja palveluasenteen sekä ammatillisen identiteetin syntymiseen ja estetään oppilaan kokonaistilanteen hajoaminen. Samalla varmistetaan moniammatillisuuden periaatteiden toteutuminen ja vaativista työtehtävistä suoriutuminen jaettun ymmärryksen kautta. (Heinonen ym., 2018; Kontio 2013; Suhola 2017).

Oppilashuolto toimii ihanteellisimmillaan osana lasten ja nuorten hyvinvoinnin palvelujärjestelmää, kun sen eri toimijat syventävät sekä omaan toimenkuvaansa liittyvää syväosaamista että laajempaa ymmärrystä muiden oppilashuollon ammattilaisten osaamisesta. Jotta koulu voisi olla aidosti hyvinvointiyhteisö, tarvitaan muutosta koulussa toimivien eri oppilashuollon ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutuksien sekä tutkintojen sisällöissä että rakenteissa (ks. Heikkinen, Aho & Korhonen 2015). Näin mahdollistetaan jatkuvaan muutokseen vastaamisen, kun kaikkien ammattiryhmien toimijat ymmärtävät oman ammatillisuutensa muutoksen välttämättömyyden ja ajatuksen jatkuvasti kehittyvästä oppilashuollollisesta toiminnasta. Hyvinvoiva kouluyhteisö tarvitsee oppilashuollon osaajia, joilla on sellaisia taitoja, että he pystyvät paremmin hyödyntämään toistensa osaamista etenkin monimutkaisissa yhteistyösuhteissa ja käyttämään saatavilla olevia tietolähteitä nykyistä ennakoivammin.

Lähteet

de Bruïne, E. J., T. M. Willemsse, J. D’Haem, P. Griswold, L. Vloeberghs, & S. van Eynde. 2014. “Preparing Teacher Candidates for Family-School Partnerships.” *European Journal of Teacher Education* 37 (4): 409–425. doi:10.1080/02619768.2014.912628.

Gartmeier, M., M. Gebhardt, & B. Dotger. 2016. “How Do Teachers Evaluate Their Parent Communication Competence? Latent Profiles and Relationships to Workplace Behaviors.” *Teaching and Teacher Education* 55: 207–216. doi:10.1016/j.tate.2016.01.009.

Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen M. 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste - kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Tampere: THL.

Heikkinen, H.L.T., Aho, J. & Korhonen, H. 2015. Ope ei saa oppia. Opettajankoulutuksen jat-kumon kehittäminen. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.

Heinonen, O.-P., Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018

Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio, E. & Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhuoltoryhmä perusopetuksessa. THL.

Kontio, M. 2013. Jaetun ymmärryksen rakentuminen moniammatillisten oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Tampere: Oulun yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta.

Lehtinen, M. & Hulkkonen, M. 2014. Sosiaalialan agentin käsikirja. Raision kaupunki ja Turun ammattikorkeakoulu.

Mäkelä, J. & Sajaniemi, N. 2013. Vertaissuhteet muovaavat lapsen aivoja. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Hki: Gaudeamus.

OECD. 2017. *Schools at the Crossroads of Innovation in Cities and Regions*. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264282766-en>.

OKM 2018. Kiusaamisen ehkäisy ja työrauhan edistäminen. Opetus- ja kulttuuri (OKM 2018)

Opetushallitus 2014. Peruopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Luettu 24.10.2018 <http://www.opi.fi/ops2016/perusteet>.

Perusopetuslaki 1998/628. Luettu 24.10.2018 <http://www.finlex.fi>.

Perälä, M.-L., Halme, N., & Nykänen, S. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Sajaniemi, N. & Mäkelä, J. 2014. Ihminen voi joukossa hyvin. Teoksessa J. Reivinen & L. Vähäkylä (toim.) *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen*. Hki: Gaudeamus.

Soini, T., Pietarinen, J., Toom, A. & Pyhältö, K. 2016. Haluanko, osaanko ja pystynkö oppimaan taitavasti yhdessä muiden kanssa? Teoksessa H. Cantell & A. Kallioniemi (toim.) *Kansankynttilä keinulaudalla*. Juva: PS-kustannus, 53-75.

Suhola, T. 2017. Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: oppilashuolto prosessi systeemisessä palvelukokonaisuutena. *Acta Universitatis Lappeenrantaensis* 733

THL 2017. Kouluterveyskysely. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely> . Luettu 24.10.2018

Vangrieken, K., F. Dochy, E. Raes, & E. Kyndt. 2015. "Teacher Collaboration: A Systematic Review." *Educational Research Review* 15: 17–40. doi:10.1016/j.edurev.2015.04.002.

Zeichner, K., M. Bowman, L. Guillen, & K. Napolitan. 2016. "Engaging and Working in Solidarity with Local Communities in Preparing the Teachers of Their Children." *Journal of Teacher Education* 67 (4): 277–290. doi:10.1177/0022487116660623.

Wiss, K., Hakamäki, P., Hietanen-Peltola, M. Ikonen, J., Laitinen, K., Manninen, M., Palmqvist, R., Saaristo, V. & Ståhl, T. 2018. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2017. THL tilastoraportti 2018.